

И. Забара, канд. юрид. наук, доц.
КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

ИНСТИТУТ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СУБЪЕКТОВ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА ЗА ИНФОРМАЦИОННЫЕ МЕЖДУНАРОДНО-ПРОТИВОПРАВНЫЕ ДЕЯНИЯ

В статье исследуются вопросы, связанные со становлением и развитием режима международно-правовой ответственности за информационные международно-правовые деяния. Автор анализирует субъекты ответственности, основания, признаки, виды и формы ответственности, которые влияют на формирование этого режима международно-правовой ответственности.

Ключевые слова: информационная деятельность, международно-противоправное деяние государства, квалификация поведения государства и международной организации, нарушение международного обязательства, ответственность государств, возмещение вреда.

I. Zabara, PhD in Law, associate professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

INSTITUTION RESPONSIBILITY OF THE INTERNATIONAL LAW INFORMATION INTERNATIONALLY WRONGFUL ACTS

This article investigates issues related to the formation and development mode of international legal responsibility for information international legal acts. The author analyzes the subjects of responsibility, reason, symptoms, types and forms of liability that influence the formation of the regime of international legal responsibility.

Key words: information activities, the internationally wrongful act of states, attribution of conduct to a State and international organization, breach of an international obligation, responsibility of States, reparation for injury.

УДК 341.231.14

О. Святун, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДІАЛОГИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття присвячена дослідженню такого особливого механізму захисту прав людини в світі, як діалоги з прав людини, що проводяться Європейським Союзом з третіми країнами. Особлива увага приділяється процедурі організації та проведення таких діалогів, а також місця такого механізму в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС.

Ключові слова: права людини, Європейський Союз, Спільна зовнішня політика і політика безпеки, діалоги з прав людини.

Європейський Союз наділений широким спектром засобів сприяння захисту прав людини у всьому світі. Невід'ємною складовою частиною політики ЄС в цій сфері є діалоги та консультації, які Євросоюз регулярно проводить з цілим рядом третіх країн. Діалоги становлять важливу частину загальної стратегії ЄС, спрямованої на підтримку сталого розвитку, миру та стабільності, що в свою чергу допомагає розбудові демократичних процесів та покращенню умов життя в багатьох державах світу.

У 1995 р. Європейський Союз провів першу нараду з Китаєм, безпосередньо присвячену питанням захисту прав людини. З цього моменту ЄС почав проводити регулярні зустрічі з високопосадовцями, які в силу своїх функціональних обов'язків повинні сприяти дотриманню прав людини в своїй країні. У наш час такі діалоги та консультації проводяться з приблизно 40 країнами [7].

Таким чином, існують різні види діалогів. Зокрема, наступні:

1. Діалоги та дискусії загального характеру, розбудовані на базі регіональних або двосторонніх переговорів, угод, конвенцій або стратегічного партнерства, під час яких систематично піднімаються питання захисту прав людини. Вони включають в себе відносини із країнами-кандидатами на вступ до ЄС; Договір Котону з державами-членами Організації країн Африки, Карибського басейну та Океанії (АКТ); відносини між ЄС та країнами Латинської Америки; Барселонський процес (середземноморські країни); політику сусідства (особливо, країни Кавказу); а також політичний діалог з країнами Азії, що проводиться в рамках ASEAN та ASEM, та відносини із західно-балканськими країнами.

2. Діалоги, сфокусовані виключно на правах людини. В наш час існують декілька регулярних діалогів між-

народного характеру, присвячених виключно правам людини, які ведуться між Європейським Союзом та третьою країною або регіональною організацією (наприклад, діалог з Китаєм, діалог з п'ятьма державами Центральної Азії та діалог з Африканським Союзом, консультації з Російською Федерацією [8]). Ці діалоги носять чітко структурований характер, а консультації проводяться на рівні експертів з прав людини з національних столиць. Певний час Європейський Союз також підтримував діалог з прав людини з Ісламською Республікою Іран. Інші діалоги проводяться на рівні голів місій (наприклад, в Індії, Пакистані та В'єтнамі [5]). Той факт, що такий діалог існує, не повинен означати, що питання про права людини не обговорюються також на інших рівнях політичного діалогу.

Крім того, в різних угодах про співробітництво або асоціацію з третіми країнами передбачені спеціальні підкомітети або групи, які займаються питаннями прав людини. Це, зокрема, стосується ряду країн південного узбережжя Середземного моря, таких як Марокко, Туніс, Ліван, Йорданія, Єгипет, Ізраїль та Палестинська Автономія.

3. Спеціально організовані (ad hoc) діалоги в рамках завдань Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Наразі ЄС підтримує такий діалог, наприклад, з Суданом на рівні голів місій на місцях.

4. Діалоги, що ведуться в контексті особливих відносин, з окремими третіми країнами, побудовані на базі загально поширених поглядів. Так, із Сполученими Штатами Америки, Канадою, Новою Зеландією, Японією та асоційованими країнами ці діалоги, переважно, набувають форму регулярних нарад експертів з "Трійкою", яка представляє ЄС, перед Радою з прав людини та на щорічній сесії Генеральної Асамблеї ООН. Також передба-

чено, що перед засіданнями Ради з прав людини та Третього комітету Генеральної Асамблеї ООН проводяться консультації з Африканським Союзом. Головна мета цих діалогів полягає в тому, щоб обговорити питання, які становлять загальний інтерес, та використовувати можливості співробітництва в межах багатосторонніх організацій, що займаються правами людини.

Крім діалогів на рівні ЄС багато держав-учасників також підтримують діалоги на національному рівні з різними третіми країнами.

Порядок проведення діалогів з прав людини був формалізований у 2001 р., коли Рада ЄС прийняла Керівні принципи щодо ведення діалогів з прав людини з третіми країнами, які були переглянуті 19 січня 2009 р. Ці Керівні принципи не є юридично обов'язковим документом, однак оскільки вони були прийняті Радою на рівні міністрів держав-членів ЄС, то вони являють собою сильний політичний сигнал як пріоритет діяльності Союзу. Керівні принципи є практичним інструментом, який дозволяє представникам ЄС краще сприяти політиці захисту прав людини [6].

Керівні принципи щодо ведення діалогів з прав людини мають декілька цілей, а саме:

- визначити роль, яку відіграє цей інструмент в глобальній системі Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС у сфері прав людини;
- посилити цілісність та послідовність підходу ЄС до діалогів з прав людини, аналізуючи у кожному конкретному випадку корисність відкриття діалогу з прав людини та робоче навантаження на Робочу групу з прав людини (COHOM), що спричинить такий діалог;
- сприяти використанню цього інструменту, визначивши умови, за яких його слід застосовувати, та умови, що роблять його більш ефективним;
- довести цей підхід до відома третіх сторін (особливо, до міжнародних організацій, неурядових організацій, громадянського суспільства, засобів масової інформації, Європейського Парламенту, третіх країн) [4].

Політичні діалоги з країнами АКТ, що проводяться в рамках Угоди Котону, визначаються власними детальними регламентами та процедурами, передбаченими самою Угодою. Однак з метою злагодженості дій обмін новинами та досвідом повинен вестися на регулярній основі в рамках Робочої групи з прав людини.

Цілі діалогів з прав людини змінюються залежно від країни, з якою ведеться такий діалог, і вони визначаються залежно від конкретного випадку. Зокрема, ці цілі можуть включати в себе такі, як:

- обговорення питань, що становлять загальний інтерес та зміцнюють, крім всього іншого, співробітництво на багатосторонніх форумах, таких як ООН;
- висловлення офіційного занепокоєння ЄС ситуацією із правами людини, що склалася у відповідній країні, збір інформації та спроба покращити ситуацію з правами людини в цій країні.

Крім того, діалоги з прав людини можуть на ранніх стадіях виявляти проблеми, які, в майбутньому, могли б призвести до конфлікту [4].

Питання, котрі піднімаються в ході діалогів з прав людини, визначаються в залежності від кожного конкретного випадку. Однак Європейський Союз готує перелік пріоритетних тем, які повинні бути включені до порядку денного кожного діалогу. Ці питання включають в себе підписання, ратифікацію та імплементацію правових документів у сфері захисту прав людини, співробітництво з міжнародними процедурами та механізмами захисту прав людини; заборона смертної кари, тортур, всіх форм дискримінації; права дітей, особливо в рамках збройних конфліктів; права жінок; свобода слова, роль

громадянського суспільства та захист правозахисників; міжнародне співробітництво в галузі юстиції, особливо з Міжнародним кримінальним судом; підтримка процесу демократизації та встановлення належного порядку управління, верховенство права та попередження конфліктів; співробітництво між ЄС та форумами держав у сфері прав людини, зокрема Генеральною Асамблеєю ООН (Третій Комітет), або Радою ООН з прав людини, а також Радою Європи, ОБСЄ та іншими відповідними регіональними організаціями.

Для прийняття будь-якого рішення про початок діалогу з прав людини спочатку проводиться оцінка ситуації з правами людини у відповідній країні. Рішення розпочати попередній моніторинг приймається Робочою групою з прав людини (яка діє в рамках Ради ЄС), із залученням в разі необхідності регіональних робочих груп, Робочої групи розвитку та Комітету із розробки заходів розвитку та консолідації демократії та законності, поваги прав людини та її основних свобод. Сам моніторинг проводиться Робочою групою за координації діяльності з іншими Робочими групами. Крім інших питань, такий моніторинг повинен вивчати розвиток ситуації з правами людини, рамки, в яких уряд бажає покращити цю ситуацію, ступінь прихильності, що виявляє уряд по відношенню до дотримання міжнародних конвенцій з прав людини, готовність уряду співробітничати із процедурами та механізмами ООН, які застосовуються в галузі прав людини, а також ставлення уряду до громадянського суспільства. До уваги при цьому беруться доповіді голів місій, доповіді ООН та інших міжнародних та регіональних організацій, доповіді Європейського Парламенту та різних неурядових організацій, які працюють в сфері прав людини, а також стратегічні програми Європейської комісії щодо надання допомоги відповідним країнам [4].

Перед початком діалогу з прав людини проводиться попереднє обговорення з країною, з якою передбачається діалог ініціювати. Мета таких обговорень є подвійною: по-перше, визначити цілі, які переслідує яка-небудь країна, що приймає або пропонує ЄС розпочати діалог з прав людини, та встановити можливі шляхи підвищення рівня прихильності цієї країни положенням правових документів у сфері міжнародного права прав людини, процедурам та механізмам захисту прав людини, а також підтримці та захисту прав людини та демократичним принципам, загалом, а згодом – поповнювати інформацію у звітах, підготовлених після попереднього моніторингу. Такі обговорення також дають можливість пояснити відповідній країні принципи, які лежать в основі діяльності ЄС, а також цілі Євросоюзу, поставлені під час пропозиції або прийняття діалогу, присвяченого конкретно правам людини. Попереднє обговорення ведеться командою експертів з прав людини Трійки ЄС, які є представниками провідних країн, в тісній співпраці з головами місій, акредитованими у відповідній третій країні. На підставі попереднього моніторингу Європейський Союз приймає рішення, бажає він чи ні продовжувати процес на більш структурованій та організованій основі.

Будь-яке рішення про початок спеціалізованого діалогу з прав людини потребує обговорення Робочою групою з прав людини та її попередньої згоди. Остаточне рішення про ініціювання діалогу з прав людини та визначення практичних методів ведення діалогу, чи проводиться він на рівні столичних експертів або на місцевому рівні головами місій, належить Раді Євросоюзу [6].

У випадку негативної оцінки та/або якщо Європейський Союз приймає рішення не починати діалог з прав людини, в ЄС розглядається питання про те, чи

можуть бути застосовані інші адекватні підходи. Наприклад, у разі особливого виділення аспекту прав людини в політичному діалозі із відповідною країною до команди, яка веде політичний діалог, включається експерт в сфері прав людини.

Відповідальною за ведення діалогу та встановлення порядку денного є Робоча група з прав людини, а в разі необхідності вона співпрацює з іншими зацікавленими органами, такими як регіональні працівники групи, голови місій, Робоча група з розвитку співробітництва та Комітет із розробки заходів розвитку та консолідації демократії та законності, поваги прав людини та її основних свобод.

Ключовими поняттями в контексті практичної організації діалогів з прав людини є гнучкість та прагматизм, а тому вони організуються в залежності від конкретних обставин за взаємною угодою із відповідною країною. Організація діалогів охоплює такі аспекти, як де і наскільки часто повинен відбудеться такий діалог, і який рівень представництва на ньому необхідний.

Щоб забезпечити, по можливості, плідні дискусії, діалоги проводяться на рівні урядових представників, відповідальних за захист прав людини. В інтересах забезпечення послідовності Європейський Союз представлений "Трійкою", на рівні або представників провідних країн, або голів місій.

Діалоги з прав людини проводяться один раз або двічі на рік, чи то на місцевому рівні в столиці відповідної третьої країни, або в Брюсселі, або в столиці держави-члена, яка є Головуючою в Раді ЄС. Консультації в рамках системи ООН щодо співпраці з питань прав людини також проводяться в Нью-Йорку та Женеві.

А. Святун, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДИАЛОГИ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА КАК ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Статья посвящена исследованию такого особого механизма защиты прав человека в мире, как диалоги по правам человека, проводимых Европейским Союзом с третьими странами. Особое внимание уделяется процедуре организации и проведения таких диалогов, а также места такого механизма в рамках Общей внешней политики и политики безопасности ЕС.

Ключевые слова: права человека, Европейский Союз, Общая внешняя политика и политика безопасности, диалоги по правам человека.

O. Sviatun, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE HUMAN RIGHTS DIALOGUES AS THE TOOL OF THE EU'S FOREIGN POLICY

The article is dedicated to the research of the special mechanisms of supporting and protecting human rights in the world – human rights dialogues being held by the European Union on a regular basis with third countries. The focus is made on the procedure of launching and conducting such dialogues and the role they play in the framework of the EU's Common Foreign and Security Policy.

Key words: human rights, the European Union, Common Foreign and Security Policy, human rights dialogues.

УДК 341.17

К. Смирнова, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДЖЕРЕЛА АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття присвячена аналізу системи джерел антимонопольного права Євросоюзу. Встановлено, що стала ієрархічна система джерел складається з установчих договорів, актів інститутів Євросоюзу, принципів і доктрин, розвинутих судовою практикою, міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями та актів організації співробітництва, створені такими міжнародними угодами.

Ключові слова: антимонопольне право Євросоюзу, джерела, установчі договори, регламент, міжнародна угода.

Правове регулювання відносин конкуренції з метою встановлення добросовісних відносин суб'єктів на ринку є одним з фундаментальних принципів вільної ринкової економіки. Принцип конкурентоздатної соціальної ринкової економіки та принцип її відкритості з вільною конкуренцією є одними з фундаментальних принципів

Таким чином, Європейський Союз намагається використувати своє вигідне положення в сфері міжнародних відносин. Беручи до уваги, активну співпрацю ЄС з третіми країнами та міжнародними організаціями, статус донора для різних програм фінансування країн, що розвиваються, Євросоюз може впливати на керівництво певної третьої держави з метою покращення ситуації із дотриманням прав людини та демократичних принципів в останній. Такий підхід є особливо цікавим для України, зважаючи на процеси, які відбуваються останнім часом в нашій державі, а також закінчення роботи над текстом нової угоди про асоціацію.

Список використаних джерел:

1. Международная и внутригосударственная защита прав человека: учебник / под ред. Р.М. Валеева. – М. : Статут, 2011. – С. 671 – 713.
2. Право Европейского Союза : учебник / за ред. В.И. Муравйова. – К. : ЮрИнком Інтер, 2011. – С. 404 – 446.
3. Council Conclusions on Establishing the EU – the Republic of Moldova Human Rights Dialogue [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/112892.pdf>.
4. EU Guidelines on Human Rights Dialogues with Third Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/guidelines/dialogues/docs/16526_08_en.pdf.
5. EU-Vietnam Human Rights Dialogue. 12 January 2012, Hanoi. Press release of the EU Delegation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/vietnam/documents/press_corner/20120118_en.pdf.
6. Human Rights Guidelines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/guidelines/index_en.htm.
7. The EU's Human Rights Dialogues [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/dialogues/index_en.htm.
8. The European Union – Russian Federation Human Rights Consultations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/121874.pdf.

Надійшла до редколегії 23.12.13

внутрішнього ринку Євросоюзу відповідно до ст. 3 Договору про Європейський Союз (ДЄС) та ст. 119 Договору про функціонування Євросоюзу (ДФЄС). Саме антимонопольне право встановлює правила поведінки суб'єктів господарювання на ринку, захищає їх від не-